

jemníkovi ÚV KSSS L. I. Brežněvovi, v němž uvedli, že za hlavní poslání a obsah své vědecké a společenské činnosti považují věrnou službu sovětskému lidu, který pod vedením strany buduje komunistickou společnost.

Antonín Stojan

Informace o časopisu *Obščestvennyje nauki*

V roce 1977 začal pravidelně vycházet nový sovětský časopis *Obščestvennyje nauki* (*Společenské vědy*) vydávaný tiskovým orgánem sekce společenských věd prezidia Akademie věd SSSR. (V roce 1976 bylo vydáno „nulté“ reklamní číslo.)

Zaměření časopisu je výrazem vzrůstající tendence k vzájemnému propojení různých oblastí vědeckého poznání, která je typická pro socialismus. *Obščestvennyje nauki* se snaží seznámit čtenáře s novými nejvýznamnějšími pracemi z oblasti společenských věd, zabývajícími se širšími problémy, které mohou být řešeny pouze ve spolupráci jednotlivých společenskovědních oborů. Největší prostor je přitom vyhrazen filozofům a sociologům.

Jak časopis Obščestvennyje nauki vznikl?

V roce 1970 začala Akademie věd SSSR vydávat v Moskvě sérii společenskovědních čtvrtletníků určených pro zahraniční čtenáře. Dnes jsou to *Social Sciences*, *Sciences sociales*, *Ciencias sociales*, *Gesellschaftswissenschaften*. Tyto čtvrtletníky se přetiskují v japonštině, řečtině, arabštině (Libanon) a v bengálštině (Kalkata).

Prohloubení spolupráce sovětských společenských vědců s jejich kolegy v ostatních socialistických zemích a rozšíření ruského jazyka jako nástroje mezinárodních vědeckých styků vytvořily podmínky pro vydávání podobného časopisu v ruštině. Přibližně tři čtvrtiny nákladu jsou distribuovány za hranicemi Sovětského svazu, především v evropských socialistických zemích.

Od cizojazyčných čtvrtletníků se *Obščestvennyje nauki* liší jak svou periodicitou (6 čísel za rok), tak obsahem. Nejčtenější jsou v časopise publikovány materiály, které se zabývají teoretickými i praktickými otázkami budování socialismu a komunismu, upevňováním mírové základny socialismu a zkušenostmi ze spolupráce vědců socialistických zemí.

Časopis má vlastní redakční radu v čele s viceprezidentem Akademie věd SSSR, akademikem P. N. Fedosejevem. Členy jsou představitelé společenskovědních a humanitních ústavů Akademie věd, vědci, kteří se aktivně podílejí na mezinárodní spolupráci.

Struktura časopisu odpovídá běžným zvyklostem vědeckých periodik: *Statí* (cca 150 stran z 240, tj. asi 2/3 čísla), *Vědecký život*, *Přehledové studie a recenze* a *Bibliografie*.

Časopis aktivně využívá nových knih, které získaly nejvyšší ocenění recenzentů a čtenářů. Ze 60 statí otištěných v roce 1977 tvoří téměř polovinu autorská přepracovaná kapitol nebo části různých monografií a sborníků.

Přetiskují se také nejzajímavější články ze specializovaných vědeckých časopisů, pokud jsou pro obor významné. Jsou publikovány zprávy o původních výzkumech.

Autory statí jsou představitelé různých vědních oborů. Tak například ve druhém čísle 1978 jsou publikovány dva tematické okruhy. První — *Rízení v socialistické společnosti* — zahrnuje statí V. Afanasjeva (z jeho poslední knihy *Čelověk v upravlenii obščestvom*), R. Belousova o demokratickém centralismu v sovětské ekonomice, práci skupiny právníků SSSR a NDR *Obščestvo i apparat gosudarstvennogo upravlenija* (z kolektivní monografie vědců socialistických zemí). Druhý okruh je věnován otázkám *využití kvantitativních metod ve společenských vědách*. Je uveden prací G. Ruzavina, který hovoří o všeobecných aspektech matematizace vědeckých výzkumů, dále obsahuje statí o zkušenostech z matematizace v historických výzkumech (J. Kachk) a o metodologických aspektech matematizace v psychologii (V. Tjuchtin).

Pro některé z dalších čísel redakce připravuje výběry na téma *Mravní svět rozvinutého socialismu*; *Sociální plánování a sociální indikátory*; *Zájmy, stimuly, potřeby a Socialistický způsob života*.

Hlavním cílem, na něž se chce redakce orientovat, je aktivní využívání rubriky statí pro uveřejňování výsledků spolupráce vědců socialistických zemí. V roce 1978 se budou pravidelně v každém čísle objevovat tematické výbory statí sestavené podobně jako kolektivní mezinárodní monografie, které vznikají v rámci mnohostranné a dvoustranné spolupráce. Častěji budou také publikovány obšírnější zprávy z vědeckých diskusí a přehledy o literatuře.

Poměrně velký prostor v časopise zaujímá část *Vědecký život*. Jsou v ní zpravidla publikovány původní příspěvky. Seznamuje čtenáře s organizací vědy v SSSR, s prací

jednotlivých vědeckých institucí, s hlavními událostmi vědeckého života. Nejvýznamnější je zde část věnovaná informacím o spolupráci vědců socialistických zemí. V roce 1977 do ní byly zařazovány převážně informace o mnohostranné spolupráci sociologů (č. 2), o sovětsko-polské komisi filozofů (č. 1) a pravidelně materiály o činnosti problémových komisí mnohostranné spolupráce akademií věd socialistických zemí. Analogicky je sestavována i část nazvaná *Kongresy, konference, sympozia*. *Redakce neustále hledá nové formy, aby operativně seznamovala čtenáře s bohatými zkušenostmi a výsledky mezinárodní spolupráce a všemi prostředky napomáhala jejímu rozvíjení.*

V další důležité části časopisu – *Přehledové studie a recenze* – byly v roce 1977 publikovány tři přehledové studie (včetně těch, které se zabývají sovětskými výzkumy problematiky rozvinutého socialismu) a 57 recenzí, včetně recenzí osmi mezinárodních monografií a dvaceti prací vědců bratrských socialistických zemí.

Při výběru mají přednost recenze kolektivních prací a komplexních studií, přeložených do cizích jazyků, včetně knih vycházejících v mezinárodních edicích *Socialism: opyt, problemy, perspektivy* a *Kritika buržoaznoj ideologii i revizionizma*.

V poslední části časopisu – *Bibliografii* – jsou publikovány anotace všech společných prací humanitních vědců socialistických zemí.

Pro redakci časopisu *Obščestvennyje nauki*, jehož konečná podoba se teprve tvoří, mají velkou hodnotu čtenářské ohlasy, přání, připomínky a návrhy.

A. G. Abramov

K pojmu sociologické zákony v sovětské sociologii

Vybudovat marxistickou sociologii, vymezit její vztah k ostatním vědám, zejména však k historickému materialismu, určit předmět marxistické sociologie, vytvořit sociologickou teorii a metodologii, to byl úkol velmi nesnadný, na jehož plnění se podíleli sovětsští sociologové od samého vzniku prvního socialistického státu na světě.

V průběhu četných diskusí na různých konferencích místního i celostátního charakteru, jejichž výsledky byly publikovány v odborných časopisech a sbornících, se krystalizovaly názory na zásadní teoretické otázky sociologie. Vyjasňoval se také vztah mezi sociologickou teorií a konkrétními sociologickými výzkumy. V posledních letech stále sílí proud požadující rozvoj marxistické sociologie jako samostatné vědy a zdůrazňující nutnost vypracovat specifické sociologické teorie, podpořit konkrétní výzkumy a vymezit jejich vzájemný vztah. Představitelé tohoto proudu vidí specifčnost a odlišnost sociologie od ostatních společenských věd v tom, že zkoumá systémy a sociální jevy z hlediska jejich působení na vývoj společenských vztahů mezi lidmi, na utváření člověka, na jeho vědomí a jednání. Společnost zkoumá jako celistvý systém, rozvíjející se podle přírodně historických zákonů, jako živý, soustavně se vyvíjející společenský organismus. Nejvyšší rovinu tvoří obecná sociologická teorie (tj. historický materialismus), která zkoumá společnost jako celistvou strukturu a odhaluje nejobecnější zákony jejího fungování a vývoje. Druhou rovinou je speciální sociologická teorie, zkoumající specifické sociální místo a sociální úlohu jednotlivých institucí nebo sfér společenského života – jednotlivých „subsystémů“ v rámci jejich obecné sociální determinovanosti a závislosti na společnosti jako celku. Poslední rovinou je rovina empirická, tj. výzkum sociálních faktů a jejich vědecká systemizace [Rumjancev – Osipov 1968; Ugrinovič 1970 : 39 an.].

Všechny tři roviny nejen vzájemně souvisí, ale mají i samostatný význam. Zákony a kategorie historického materialismu jsou podle této koncepce prohlašovány za základ celého systému sociologie i jiných společenských věd.

V této souvislosti se objevuje i nutnost vymezení pojmu sociologický, společenský, sociální a historický zákon.

Je třeba říci, že se obvykle nečiní rozdíl mezi zákony společenskými a sociálními. Je tomu tak například v pracích V. A. Chofakovové a A. F. Jackeviče. V. A. Chofakovová je ztotožňuje a zamýšlí se nad jejich odlišností od zákonů přírodních, přičemž za nejpodstatnější rys, jenž je odlišuje od zákonů přírodních, pokládá jejich nerozlučné sepětí s činností lidí [Chofakova 1972 : 21]. Vychází z činnosti jako způsobu existence sociální formy pohybující se hmoty, neboli způsobu bytí lidí. Upozorňuje na historický charakter sociálních zákonů, který je podmíněn dynamikou lidské činnosti. Sociální zákony definuje jako spojení mezi určitými stránkami, sférami a jevy společenského života podmiňujícími určité zaměření historického procesu. „Sociální zákonitá spojení mají znaky podstatnosti a nutnosti, obecnosti a stálosti, objektivitu a historičnosti“ [Chofakova 1972 : 21].

Podobně S. M. Gončaruk vyslovuje názor, že společenské zákony se nemohou projevovat jinak než prostřednictvím uvědomělé činnosti lidí. „Společenské zákony odrážejí vztahy materiálních a duchovních stránek společenského života“ [Gončaruk